

Notes per a la història dels sabaters a Inca

XVIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

doi: 10.3306/JELINCA.18.121

Santiago Cortès i Forteza

Historiador. ximbelli@hotmail.com.

Paraules clau: Inca, sabaters, assaonadors, pelleters, confraria, sabates.

Resum. *De tots és conegut que a Inca ha tengut molta importància la confecció de la sabata. La història dels sabaters està per fer. S'ha escrit molt, però no tenim una història que ens parli de sabaters i sabates des del segle XIII fins al segle XXI.*

Aquesta comunicació és una aportació de documents des del segle XII fins al segle XVII, regests, que poden servir per a una futura història. Es donen a conèixer molts noms de sabaters, moviment de la confraria, algun assaonador, classes de sabates, vestits i complements elaborats amb pell que es feien en aquests segles.

Keywords: Inca, shoemakers, tanner, furrier, brotherhoods, shoes.

Abstract. *We all know that the shoe making has been very important in Inca. The history of the shoemakers is to be done. There's a lot of papers but we do not have a history that bring together the history of shoemakers and the shoes from the 13th century to the 21st century.*

This communication is a contribution of documents from the 12th to the 17th century, which can serve as a future history. It is known that many names of shoemakers, the brotherhood movement, a tanner, types of shoes, dresses and accessories made with leather that were made in these centuries.

1. Introducció

A la prehistòria l'home primitiu ja cercà formes de protegir els seus peus. En un principi sembla que emprava plantes i fulles que a poc a poc anà elaborant i creant les primeres sabates o sandàlies. A Egipte trobam que empren la planta del papir. A Grècia, a Roma i a Israel ja observam que les sabates es fan també de pell dels animals que caçaven o que tenien cuidant a casa seva, i fins als nostres dies, en què es van combinant distints materials: pell, vegetals, roba, goma, plàstics, fusta, etc.

L'ofici de sabater podem dir que és molt antic, la seva antiguitat es pot comparar a la de terrisser, de sastre, de picapedrer, de caçador, de pescador, de fonedor de metalls, de vidrier, etc.

Cada comunitat devia tenir, com en els nostres dies, gent especialitzada en una o una altra feina, encara que les famílies solien ésser més autosuficients. Quan la societat deixà de ser absolutament rural per passar a ser més urbana fou quan es definiren més els oficis.

A Mallorca tenim notícies de l'existència de sabaters, sobretot, des de la conquesta catalana de l'illa l'any 1229.

A Inca, l'Alqueria Major de Mallorca, no hi podia mancar aquest ofici tan necessari per a la gent, i així ja en el segle XIII, l'any 1280, tenim notícies d'un sabater, Ramon Batle, que posseïa un honor prop del Rafal del Rei.

En el morabatí de 1329 trobam 5 sabaters i en el de 1336, 2 sabaters; hem de dir que no sempre és fiable el morabatí, ja que moltes vegades no indica els oficis, per tant n'hi podria haver més.

En el segle XIV, XV i XVI trobam el nom de sabaters i també d'assaonadors, així com notícies de la Confraria de Sabaters d'Inca. Donam el nom i el motiu pel qual tenim relació d'ells i les notícies que hem trobat de la confraria:

2. Sabaters

- Pere Pascual. 1349, Pere Pascual, àlies sabater, apareix en una venda de blat censal. (ARM T-6, f.45.)
- Arnau Rovira. Dia 27 de maig de 1396. Testament d'Arnau Rovira, sabater. Nomena marmessors: Simó Rovira, rector de Manacor, Jaume Rovira, mercader ciutadà i Pere Rovira, beneficiat de la Seu. Pren per s'ànima 50 lliures. Sepultura a la capella de Sant Simó i Sant Judes de l'església parroquial. Deixa als bacins i bosses de l'almoïna de l'església 12 diners; a la teca i almoïna dels sabaters de la vila, 10 sous; a la bossa i almoïna de Sant Pere, 5 sous; a la mesa dels frares menors, 10 lliures; i al bací de l'obra de la Seu, 5 sous. (ARM, Dolcet Vives, Prot. not. V7, f 137v.)
- Antoni Rovira. 3 de juny de 1400. En l'elecció de conseller de la vila ha sortit elegit Antoni Rovira sabater, però es tracta d'un error perquè toca esser Arnau Rovira. (ARM, AH 78, f. 46v.)
- Vidal Fortes i n'Auner. Dia 30 de març de 1406, alguns conversos d'Inca han rebut alguns diners per l'almoïna dels conversos de Ciutat. Se citen com a conversos d'Inca

Vidal Fortes i n'Auner, sabaters. Aquests havien recollit entre els conversos d'Inca 9 lliures o 12 florins. (ARM, AH 86, f. 60 i 61.)

- Pere Empúries. Dia 26 de gener de 1409, Pere Empúries, sabater i procurador de Bartomeu Òrrius, diu que els frares de Sant Francesc li deuen 6 lliures i 5 sous de soldada de temps que els ha servit. (ARM, AH 89, f. 20.)
- Bonanat Balill. Dia 22 de maig de 1413, Margalida, muller de Macià Catlar, pobre i miserable, diu que cal col·locar el seu fill Guillermod d'11 anys d'edat amb Bonanat Balill, sabater, amb la condició que li havia d'ensenyar lletres a més de l'ofici de sabater i proveir-lo d'aliments i calçat. Ara, el mestre ha cessat de mostrar-li lletres i l'ofici, i el maltracta amb cops i batiments. (ARM, AH 90, f. 300v.)
- Jordi Palau. Dia 24 de gener de 1427, Bartomeu Guitard de Sencelles es col·loca amb Jordi Palau, sabater d'Inca, perquè li ensenyi l'ofici, durant dos anys vestit i alimentat. (ARM, Jordi Vives, Prot. not. V-13 f. 22v.)
- Jaume Ramis. Dia 4 de setembre de 1427, Guillem Falquès i Muller Magdalena venen a Jaume Ramis, sabater, un cup de fusta d'olivera i 4 congrenys de 55 somades. Preu 25 lliures. (ARM, Jordi, Vives Prot. not. V-13 f. 55.)
- Bernat Rosselló i Francesc Mart. Dia 22 desembre de 1427, Joan Parets i sa muller Antònia col·loquen amb Bernat Rosselló, sabater, Joan Mart –fill de dita Antònia i de son primer marit Francesc Mart, sabater difunt–, durant cinc anys perquè li ensenyi l'ofici vestit i alimentat. (ARM, Jordi Vives, Prot. not. V-13 f. 82v.)
- Jaume Provençal. Dia 29 de desembre de 1427, Bernat Samata, habitador del Pla de Ciutat, es col·loca durant un any amb Jaume Provençal, sabater, vestit i alimentat. (ARM, Jordi Vives, Prot. not. V-13 f. 83v.)
- Pere Jover. 1427 Simó Rovira, cirurgià, ven a Pere Jover, sabater, i muller Munda una peça de terra dita el colomer, per 70 lliures, al camí que va d'Inca a Selva, alou de Ramon de Salelles. (ARM, Jordi Vives, Prot. not. V-14 f. 3.)
- Antoni Salom. Dia 30 d'abril 1432, Joan Miquel, picapedrer de Mallorca, diu que el seu fill Joan anà a Santa Maria del Camí amb una cadella. Estant a l'aljub del camí d'Inca, juntament amb Antoni Salom, sabater, aquest li va prendre la cadella. (ARM, AH 110, f. 93.)
- Joan Prats. El 4 de desembre de 1433 el rei encomana a Martí Desbrull, doctor en lleis, el cas de Joan Prats, sabater d'Inca, que en llàgrimes havia exposat la seva debilitat i pobresa perquè no podia pagar els censals que devia a Pere Albertí. (ACA, reg. 3233, F. 136.)
- Jordi Palau. El 1438 la Procuració Reial paga 238 lliures 9 sous i 3 diners per les despeses en l'anada del lloctinent de governador i acompanyants a Inca, on s'era seguida la mort de Jordi Palou, sabater, de què eren delats en Macina i Pere Perelló. (ARM, RP 3523, f. 84.)
- Bernat Rosselló. Dia 2 de maig de 1441, Francesc Escrivà, paraire, ven a Bernat Rosselló, sabater, un esclau rus anomenat Joan, de 30 anys d'edat. Preu 46 lliures. (ARM, Jordi i Bartomeu Vives Prot. not. V-107, f. 80.)
- Ferrer Jover. Dia 30 de setembre de 1441. Joan Puig fa donació entre vius a Ferrer Jover, sabater, d'una vinya situada al Rafal del Rei. (ARM, Jordi i Bartomeu Vives Prot. not. V-107, f. 191v.)
- Joan Prats. Dia 22 d'octubre de 1441, Joan Prats, sabater, i Guillem Tartre deuen 12 lliures a Antoni Seguí, boter, preu d'una bota nova de fusta d'olivera de 4 congrenys i de cabuda 12 somades. (ARM, Jordi i Bartomeu Vives, Prot. not. V-107, f. 223.)
- Guillem Trobat. Dia 24 d'agost de 1448. Bartomeu Bastard, taverner de Robines,

- ven, per 72 lliures, a Guillem Trobat, sabater d'Inca, un captiu rus anomenat Pere de 25 anys d'edat. (ARM. Jordi Vives. Prot. not. V-38 f. 111v.)
- Francesc Font. Dia 24 de maig de 1450. Caterina, borda lliure, abans captiva de Joan Bordils, ciutadà, amb consentiment de sa mare Anna, muller de Jordi Costa, es col·loca en matrimoni amb Francesc Font, sabater. Aporta per dot 10 lliures. El nuvi per la virginitat de l'al·lota fa augment de 2 lliures i 10 sous (ARM. Jordi Vives Prot. not. V-40. F.72 v.)
 - Jaume Sunyer. Dia 5 de juny de 1453. Joan Sunyer, Barber, intervenint el batle reial Pere Font, concedeix emancipació al seu fill Jaume Sunyer, sabater, de 24 anys d'edat. (ARM, V-42, f, 40.)
 - Miquel Roig. 1457. Antoni Verger, curador dels fills de Pere Piqueró, col·loca amb Miquel Roig, sabater, Gabriel Piqueró, de 10 anys d'edat, perquè li ensenyi l'ofici durant cinc anys, vestit i alimentat. (ARM, V-44, f,20.)
 - Joan Folquet. Dia 11 d'abril de 1458. Joan Folquet, sabater, col·loca amb la senyora Gabriela, viuda d'Antoni Borrassà, ciutadà, la seva filla Gabriela, de 7 anys d'edat, perquè li ensenyi bons costums durant cinc anys. Al final no reclamarà sirventatge. (ARM. Bartomeu Vives. Prot. not. V-77. F. 39.)
 - Antoni Simó. Dia 11 de gener de 1461. Antoni Bofí i altres venen a Martí Riusech unes cases amb dos arcs i pilar enmig en el carrer de la Pescateria, alou de la senyora Abdon, muller del ciutadà Mateu Net. Preu 40 lliures. Tot seguit aquest ven a Antoni Simó, sabater, les dites cases per 30 lliures. (ARM, V-49, f, 73v-74.)
 - Miquel Roig. 1463. Guillem Fàbregues ven a Miquel Monroig, sabater, un esclau rus anomenat Martí, de 23 anys d'edat. Preu: 110 lliures. (ARM. Jordi i Bartomeu Vives. V-50. F. 56.)
 - Miquel Font. Dia 11 de març de 1504. Miquel Font, sabater, pobre i privat de la vista, diu que els sobreposats de l'ofici de sabaters tenen càrrec de distribuir certa almoïna entre els pobres, i acostumaven a donar-li 2 sous i 6 diners cada setmana; ara no el paguen. (ARM, AH 245, f. 25.)
 - Bernat Gallur. Dia 2 de juny de 1508. Bernat Gallur, sabater, deu a Llorenç Bertran 20 lliures, preu de 4 dotzenes de cuiram de cabrit. (ARM. Francesc Milià. V.292. f. 166.)
 - Lluís Seguí. Dia 28 de gener de 1561. Lluís Seguí, sabater, fa de testimoni com mentre Melcion Ferrer, prevere beneficiat d'Inca, i la seva cunyada Joana, viuda de Gabriel Ferrer, venen a Jerònia Mas, priora de Sant Bartomeu d'Inca, 12 lliures cens i oneren un cairó de terra per constituir la dot de la seva neboda i filla, respectivament, monja de dit monestir. (AMSB Pergamí 51.)
 - Antoni Gallur. Dia 1 de maig de 1567. Antoni Gallur, sabater, fa de testimoni a la venda d'una quarterada de terra en el terme de Mandrava, que fan Praxedis, viuda de Joan Campos, i el seu fill Joan a Bartomeu Vives, notari. (AMSB Perg. 69.)
 - Pere Cardona. Dia 30 d'agost de 1568. Pere Cardona, sabater, fa de testimoni a la venda d'una tanca de terra i figueral dins el terme de Biniamar, sota alou del paborde de Tarragona, que fa Bartomeu Vives, notari d'Inca, als germans Pere, Bartomeu i Bernat Terrassa. (AMBS. Perg. 71.) En el pergamí 102 consta com Pere Cardona dóna a sa filla Joana, que desitja ingressar en el monestir de Sant Bartomeu, 50 lliures pel dot que reben sor Joana Mas, priora; Úrsula Comelles, vicària; Jerònia Axartell, Antònia Roca, Joana Vidal, Maria Anna Alem any, Joana Mas, Isabel Homar, Agnès Riera, Magdalena Rosselló, Bernadina Mir i Antònia Serra, monges dit monestir. També surt als pergamins 72 i 79.

- Sebastià Amengual. Dia 24 d'octubre de 1569. Sebastià Amengual, sabater, fa de testimoni a la venda que fan Joan Fluxà, ferrer i bombarder; Úrsula, sa muller; i Pere Quintana, vesins de ciutat, a Bartomeu Vives, notari d'Inca, 8 lliures cens i oneren una peça de terra. (AMSB Perg. 75.)
- Bernadí Llabrés. Dia 2 de juny de 1574. Bernadí Llabrés, sabater, i Catalina, cònjuges, i Pere Llabrés, pare de dit Bernadí, venen a Bartomeu Vives, notari, 4 lliures censal i oneren un patí. (AMSB Perg. 90.)
- Andreu Perelló. Dia 13 d'octubre de 1584. Andreu Perelló, sabater d'Inca, compra a Llorenç Sastre de la Geneta i a Jaume Martorell, fill de Joan de Massanella, el seu cunyat de Selva. (AMSB Perg. 101.)
- Pere Antoni Fiol. Dia 10 d'abril de 1592. Pere Fiol de la Placeta, fill de Miquel Fiol, sa muller Isabel, Pere Antoni Fiol, sabater i Tomàs Perelló, tots d'Inca, venen a sor Antònia Morro, priora de St. Bartomeu, 6 lliures cens i oneren un cairó de terra de Pere Fiol. (AMSB Perg. 110.)
- Martí Català. Dia 12 de març de 1595. Martí Català, sabater, fa de testimoni de la venda de 4 lliures censals que paga Pere Capó, ferrer d'Inca, per cases sota alou de Baltasar Desbrull, successor d'Isabel Fuster, situades al carrer del Mercat, a sor Joana Mas, priora, i resta de les monges de St. Bartomeu. (AMSB Perg. 122.)
- Joan Rubert. Dia 3 de gener de 1609. Pere Terra i Llúcia, cònjuges; Bartomeu, llur fill; i Clara, sa muller; i Joan Rubert, sabater, fill de Pere Rubert d'Inca, venen a Francina Bertran i Josep Pasqual, administradors de l'herència de Vicens Arquer, sobre terra de Bartomeu Marquès en el terme d'Inca prop de les Coves de l'Era del Pintor. (AMSB Perg. 157.)
- Jaume Rotger. Dia 8 de febrer de 1646. Jaume Rotger, sabater d'Inca, fa de testimoni a la venda que fa Antoni Pont, sucrer de Pollença, vesí d'Inca, i Isabel Pont Escales, cònjuges, a Bernat Arrom, capeller d'Inca, d'unes cases en el carrer Major (de Sant Bartomeu), que va de la plaça al monestir de Sant Bartomeu d'Inca, en la porció de l'església, sota alou del bisbe de Mallorca, les quals confronten amb el carrer Major (de Sant Bartomeu), carreró, celler d'Antoni Bisquerra, cases de Jaume Tomàs. (AMSB Perg. 226.)
- Jaume Joan Simó i Pere Net. Dia 9 de setembre de 1656. Jaume Joan Simó i Pere Net, sabaters, fan de testimonis a la venda que fan Joan Antoni Bonnín, escrivà, i Joana Galiana, cònjuges, a sor Jacinta Mas, de 10 lliures cens que paga Jaume Serra, àlies *Tauler*, de Marratxí, per terra situada en dita parròquia sota alou del bisbe de Barcelona. (AMSB Perg. 247.)

3. Confraria

- Dia 24 de febrer de 1427. Guillem Alguer, muller Llorença, i Pere Torrent, sabater, venen a Martí Servera i Antoni Català, administradors de la caixa dels sabaters, 3 morabatins censals sobre un patí de terra a la sortida de la vila al carrer del Bordell, per preu de 15 lliures. (ARM, Prot. not. V-13 f. 30.)
- Dia 15 octubre de 1434. Jordi Palou, administrador de la Confraria de Sabaters, diu que a instància seva s'han emparats els esplets de les vinyes de Pere Cavaller, per un censal que deu a la caixa de la confraria. (ARM, AH 120, f. 229.)
- Dia 20 de gener de 1439. Jaume Mir, hostaler, i muller Violant venen a Joan Vilapriu i Bernat Rosselló, sabaters i administradors de la caixa dels sabaters, 6 morabatins

- censals sobre un alberg al carrer del Mercat dels Bous. Preu: 30 lliures. (ARM, Jordi Vives. Prot. not. V. 28. F. 9.)
- Dia 24 de desembre de 1440. Pere de Mont-roig ven a Ferrer Jover i Guillem Trobat, sabaters, administradors de la caixa de sabaters, 3 morabatins censals sobre unes cases dins la vila, confrontant amb el carrer del Mercat dels Bous. Preu: 15 lliures. (ARM: Jordi i Bartomeu Vives. Prot. not. V-107. F. 3.)
 - 1442. Pere Perelló i Miquel Rubiol són administradors de la caixa dels sabaters. (ARM, Jordi Vives. Prot. not. V-31. F. 27 i 117.)
 - Dia 11 de juny de 1443. Antoni Camps i Pere Jover, administradors de la caixa dels sabaters, compren un censal. (ARM, Prot. Not. V-32, f. 25v.)
 - Dia 8 de febrer de 1444. Joan Llabrés, espaser ciutadà, fill de Guillem Llabrés d'Inca, vol quitar 16 sous censals que feia el seu pare a la caixa de sabaters. Ven un tros de terra al camí de Costitx. (ARM, Prot. not. V-33, f. 26.)
 - Gener 1445. Pere Perelló i Bernat Trobat, administradors de la caixa dels sabaters, compren un censal. (ARM, Prot. not. V-35, f. 6.)
 - Dia 28 de maig de 1458. Els mestres sabaters de la vila d'Inca presenten uns capítols al lloctinent general perquè siguin aprovats.
 - Els mestres i fadrins, quan seran citats per celebrar consell, hi assistiran sots pena de 5 sous.
 - El mestre que ensenyarà l'ofici a un fadrí ha de pagar a la confraria 5 sous, sots pena de 10 sous.
 - Cada mestre donarà cada diumenge 1 diner a la confraria i 4 sous i 4 diners al cap de l'any.
 - Que no sia donada almoïna, sinó únicament als benefactors de dita almoïna.
 - Al benefactor que demani almoïna, els administradors en donaran a llur bona coneguda.
 - Cap mestre no donarà a macip o fadrí que sia obligat amb altre mestre per esquivar qüestions.
 - Els mestres i fadrins sien presents a soterrar cossos de morts o albats dels confreres, sots pena de 5 sous. (ARM; Suplicacions 37, f. 24.)
 - Dia 17 d'abril de 1467. La Procuració Reial paga 4 lliures a Macià Gual per 16 sous censals que Bernat Cendra, clergue, Bernat Saura i Bartomeu Guitard, prevere difunt, varen vendre a la Confraria de Sabaters en poder del notari Jordi Vives (1449), perquè els béns d'aquest prevere difunt han estat aplicats al Reial Patrimoni. (ARM, RP 3.575, f. 80v.)
 - Dia 26 de novembre de 1495. Esteva Babiloni, un altre dels prohoms de la Confraria de Sabaters, té diferències amb els altres prohoms. (ARM, AH 224, f. 252.)
 - 1476. La Confraria de Sabaters compra un censal. (ARM, Jordi Vives, V-110, f. 30.)
 - Dia 5 de febrer de 1478. Els administradors de la caixa dels sabaters compren diversos censals. (ARM, V-87, f.24.)
 - 1483. La caixa de sabaters compra censals. (ARM, V-95, f. 23.)
 - 1490. Joan Ferrer i muller Poncina venen a Bartomeu Jover i Pere Ferrer, administradors de la caixa de sabaters, 20 sous censals. (ARM, V-100, f. 13.)
 - Dia 16 de febrer de 1498. Esteva Babiloni, procurador de la Confraria de Sabaters, reclama un deute a Joan Ferrer. (ARM, AH 230, f. 131v.)
 - Dia 19 de maig de 1500. Pere Morro, sobreposat de la Confraria dels Sabaters, vol que Mateu Gibert, un altre sobreposat, i Guillem Albertí, que en fou administrador, mostrin el quèrn de les rebudes. (ARM, AH 234, f. 54v.)

- Dia 27 d'abril de 1503. Gabriel Bonet i Jaume Macip, administradors de la caixa dels sabaters, deuen als jurats 12 lliures i 10 sous per subvenció dels prohoms de la confraria. (ARM, V-295, f. 23v.)
- Dia 20 de desembre de 1503. Antoni Frau, brodador, Gabriel Bonet i Jaume Macip, sobreposats de la Confraria de Sant Marc dels sabaters d'Inca, signen un contracte amb dit Frau per brodar una casulla. (ARM, Francesc Milià, M-275, f. 135.)
- Dia 9 de desembre de 1507. Bartomeu Jover i Bartomeu Ferrer, sobreposats de l'ofici de sabaters, i 16 sabaters més que se citen, reunits tracten com per atendre les seves necessitats convindria manllevar 100 lliures censals. (ARM. AH S-45, f. 232v.)
- Dia 17 de juliol de 1508. Els administradors de la Confraria de Sabaters volen prosseguir la causa contra Guillem Ferragut. (ARM, AH 250, f. 67.)
- Dia 17 de desembre de 1509. Guillem Salzet i Bernadí Gallur, administradors de la caixa dels sabaters, compren un censal carregat sobre una terra situada a la sortida de la vila al lloc dit el Fossar dels Jueus. (ARM, V-299, f. 77.)
- Dia 20 d'agost de 1513. El rei escriu al comissari de la indulgència de la Santa Croada de Mallorca dient que els sobreposats i col·legi de sabaters d'Inca diuen que entre els capítols de la confraria un disposa que certes almoines dels confreres han de servir per maridar donzelles pobres filles de confreres, donant a aquelles 15 lliures. Ara el comissari de la Santa Croada ha volgut compondre la confraria com si aquesta almoina fos incerta, en perjudici de dites donzelles. No molestaran. (ACA, reg. 3.629, f.30.)
- Dia 22 de desembre de 1515. Antoni Morro, un dels prohoms de l'ofici dels sabaters, diu que les festes de Nadal s'acosten i s'acostuma fer elecció de sobreposats i prohoms a sac i sort. Algunes persones que esperen sortir elegides són deutors a l'ofici. (ARM, AH 257, f. 184.)

4. Assaonadors i pelleters

- Dia 1 de gener de 1308. Jaume Messina, pelleter, rep establiment d'un pati de terra a la vila que confrontava amb un camí fet de nou. (ACM perg 8.268.)
- A 1340. Trobam que Arnau Serra, assaonador, fou nafrat pel barber d'Inca Bernat Sa Torre, qui degué de pagar a Arnau 9 lliures, de les quals se'n donà 1 al denunciador, Pere Soltzina. (ARM, RP 1864, f. 3v I 237.)
- Dia 16 de juny de 1388. El governador mana al batle que per a l'armament de la galera que es fa contra moros trameti 15 homes. Un d'aquests 15 era Llorenç Pereta, que fou considerat no apte per al patró de la galera. Uns altres dos que no hi anaren i foren bandejats: Domingo mercer i Joan assaonador. (ARM, AH 56, f. 84v, 89v i 95v.)
- Dia 17 de desembre de 1396. El notari Pere Sastre i Pau Montblanc tenen a la vila un tint i adoberia amb un camp i un tros on s'estenen els cuirs. (ARM, AH 69, f. 2w90.)
- Dia 16 de febrer de 1398. Pau de Montblanc i el notari Pere Sastre, senyors de l'adoberia, es queixen que hi ha persones que trenquen cadufos de la sínia. (ARM, AH 74, f. 19.)
- Dia 3 d'agost de 1425. El rei Alfons considerà que entre Gabriel Jordi, teixidor de llana i lli, i el seu germà Pere Jordi, assaonador, i Pere Eimeric, habitants d'Inca, d'una banda, i de l'altra, Guillem Caselles, paraire ciutadà, hi havia bandositat i enemistat perquè dit Gabriel Jordi fou injuriat per dit Caselles, se seguí brega i aquest fou mort. Però ara el rei Alfons els absol de culpes. (ARM, LR 52, f. 270.)
- Dia 8 de gener de 1433. Ferrer Jover i Mateu Gallur, compradors de l'ajuda de la carn

- d'Inca, venen a Pau Cortès, pellisser, totes les pells dels moltons a raó de 14 lliures el centenar. (ARM, Jordi Vives, Prot. not. V-19, 1433, f. 2.)
- 1460. L'administrador de la redempció dels captius cristians ha pagat 40 lliures per redimir Joan Mayol, assaonador d'Inca, pres a Alger. (ACM, Llibre de redempció de captius, s. f.)
 - 1503. Dia 23 d'octubre de 1503. Els sobreposats de l'ofici dels blanquers de Ciutat diuen que a la fira d'aquesta vila seria "stat atrobat cert cuyram no examinat y lo que pigor és se diu adobat per persones prohibides". (ARM. AH 241, f. 157v.)
(Vegeu a sabaters Bernat Gallur, 1508, Bernat Beltran).
CUIRASSER (que feia cuirasses per cobrir-se la part davantera del cos a la lluita)
 - Dia 5 de febrer de 1373. La viuda Angelina va comprar a Bartomeu Pineda, cuirasser, una captiva batiada tartra anomenada Lluçia, però aquest amagadament la tragué de Mallorca i la portà a Menorca. (ARM. AH 39. F.15v.)

6. Ítems confeccionats

6.1. Sabates

BORSEGUÍ: ss. XIV, XV, XVI, XVII. Etim. del francès antic *brosequin*: sabateta. Sabata alta que arribava mes amunt que el turmell, quasi al genoll amb obertura davant i una ventalla, que usaven els homes a l'hivern o en dies de pluja, de pell o couro de color groc o negre, amb cordons i ullets o sivelles.

"Item duo paria borseguins quorum par est corii nigri et aliud corii crocei". (ARM, Inventari Pere Rossiñol, 1378.)BOTA: s. XVI, XVII. Etim. del castellà *bota*. Mena de calçat que cobreix el peu fins a mitja cama, i a voltes arriba fins al genoll. Poden ser primes o gruixades, amples o estretes. Fetes de pell de cordovà, couro de boc, de cabra o de vaqueta; de color blanc, lleonat o negre. Era usada pels homes per anar de camí o per muntar.

"Item un parell de botes de camí de vaqueta, lleonades". (ARM, Hugo, 1594.)

ESTIVALS: s. XV. Etim. de l'italià *stivale* o del francès *estivaux*. Mena de calçat, bota alta amb polaina lleugera i flexible, adaptada a la cama, que portaven els homes, feta de seda forta o de pell adobada de color negre o roig.

"Item uns estivals menys de soles". (ARM, Mas, 1429.)

PLANTOFA: ss. XVI, XVII. Etim. del francès *pantoufles*. Mena de sabata, sense taló ni orelles, va descoberta, de vellut, seda, roba o tela, de color negre o vermell, amb sola de pell o de couro; que usen tant homes com dones per anar per casa.

"Item uns tepins i unes plantofes." (ARM, Eufrasina, 1569.)

SABATES: ss. XIV, XV, XVI, XVII. Etim. incerta, es troba en tota llengua romànica. Mena de calçat de tipus antic generalment alt, de sola senzilla o doble que es ferma per defora damunt el peu amb botons o sivella. Fetes de pell, cordovà, couro o tela. Les portaven tant homes com dones. També eren anomenades *estivals* o *rotulares* (*socolares*) *sarracénicas*.

"Item duo socolares (rotulares) crocei coloris sarracénicas". (Mosconi, 1375.)

6.2. Peces de vestir

CINTO: s. XV, XVI. Etim. derivat de *cinta*. Llenca de couro o pell, tira o faixa de teixit, tira de tela recoberta de plaquetes de metall o d'argent, amb sivella, cap i mosqueta que usaven homes i dones per subjectar la túnica, per ajut a tavellar el vestit o per complement del vestit. Generalment de color blanc, daurat, de pell o platejat. També s'anomenava *cintet*, *corretja*, *cinyell*.

“Cinto de cuiro vermell obrat de fil d’argent caps i sivella de argent”. (ARM, Palou, 1521.)
 CORRETJA: ss. XIV, XV, XVI, XVII. Etim. del llatí *corrigia*. Llenca de cuiro, llarguera, o tira de teixit forrat de plata o faixa estreta que portaven homes i dones per cenyir la túnica, amb caps i sivella, mosqueta i altres pertrets. També es deia: *cinto* i *cinyell*.

“Item unam corrigiam corii”. (Inventari Lleó Mosconi, 1375, BSAL tom X, 80.)

CUIRET: s. XVI, XVII. Etim. del llatí *coriu*, fet de cuiro. Mena de guardapits o gipó, amb mànegues llargues amb punys girats amb galó, amb cos trepat i tallat i amb forro de tafetà que usaven els homes dels estaments nobles, ciutadans i gentilhomes per resguardar el cos, complement del vestit o ornament de la persona. Fet de pell d’animal i de color de pell tenyida o sense tenyir. Anava ornat amb passamà d’or, de plata, de seda o de color o botons, i embotonat amb botons de fil d’or o de fil de plata. S’anomenava també *cuiro*.

“Item un cuyret blanc tallat, guarnit de dos passamans de or y plata amb botons de fil de or”. (ARM, Hugo, 1594.)

GUANTS: ss. XIV, XVI, XVII. Etim. del francès *want*. Coberta de la mà tapant els dits o no que anava fins al puny del vestit, derivada de l’armadura de cavaller, usada per homes i dones, que servia tant per guardar del fred com d’ornament. Els materials de què es feia eren burell, llana ordinària o pell no adobada.

“Item et unum guants de burell” (ARM, Branca, 1377.)

MUSSA: ss. XVI, XVII. Etim. del francès *aumusse*, pell de marta. Mena de capeta amb capulla que arriba fins als colzes, cobreix els pits, espatlles i esquena, oberta o tancada, amb botons davant o amb un botó darrere, folrada de setí o tela, que usaven els canonges, lletrats i doctors. Feta de drap, setí, seda o cuiro.

PELLISSA: s. XV. Etim. del llatí *pellicea*: pell. Peça de vestir sense mànegues, amb talls o maneres, cos ajustadet, coll sense gires i amb falda ample i curtet, amb alguns botons, que portaven tant homes com dones per vestidura d’hivern per al fred i per anar de camí. Era feta de pell de cabra o d’ovella. També s’anomenava *samarra* o *pellicó*.

6.3. Complements

ALMEDRAGA: ss. XIV; XV. Etim. De l’àrab *aladraba*: bossa o ret. Bossa de cuiro o pell que solien dur els homes per portar els diners que podia ser grossa, petita o poqueta.

“Item una almadraga de cuyro e un sarronet de pell de gat per tenir moneda e una scarpella de cuyro... Ab dos diners”. (Salt, 1496.)

BOSSA: SS. XIV, XV, XVI, XVII. Etim. Del llatí *bursa*. Saquet de mides variables, semblant a una pera, amb forro de seda que portaven les dones de certa condició i les donzelles per guardar coses petites o diners, feta de cuiro, de punt d’agulla, de seda o de seda i fil d’or o argent, subjectada amb flocs de seda de color o vetes de roba. També eren anomenats bursaginos o marsupium.

“Item unum marsupium sive bursa corii longa cum duobus annulis”. (Inventari Lleó Mosconi, 1375, bsal tom x, 80.)

ESCARSELLA: S. XIV. Etim. De l’italià *scarsella*. Bossa de drap, tela o cuiro, feta com una taleca amb vetes per subjectar-la, amb obertura en la part superior i amb corretja, cap i sivella. La usaven tant homes com dones per portar diners i altres arreus. Anava ornada amb trenetes.

7. Conclusions

- La quantitat de notícies i la vàlua d'aquestes ens fan veure la importància que tenia aquest ofici dins la societat inquera.
- Les fonts són diverses, aquesta diversitat ens ajuda a aproximar-nos a la història dels sabaters d'Inca des de la conquesta fins al segle XVII.
- El sabater no corresponia a una classe determinada, n'hi havia de classe benestant i d'altres que o eren pobres, o rondaven la pobresa.
- És de destacar el sistema d'ensenyament de l'ofici de sabaters, com les famílies confiaven els seus infants a un mestre determinat. L'aprenent quasi entrava a formar part de la família del mestre, ja que moltes vegades no solament li ensenyava l'ofici, sinó també a llegir, li donava de menjar i el vestia.
- Quant a la Confraria de Sabaters, veim la importància que té ja en el segle XV tant a dins el camp social, regulant les relacions entre sabaters, entre els aprenents i els mestres, com dins el camp econòmic, ja que les nombroses compres de censals que realitza demostren una economia molt alta.
- També es constata que el patró dels sabaters, històricament, és sant Marc, que ha perdurat a través del temps, tenint capella a l'església de Sant Francesc d'Inca, on se celebraven misses i es reunien per pregar pels confreres sabaters.
- Es veuen també menestrals assaonadors i pelleters que proveïen de pell i cuiro els sabaters. Es veu que, donada la insalubritat i l'olor que feia la pell quan s'assecava, havien de tenir un lloc, un tros de terra, per estendre les pells a l'aire lliure.
- És important conèixer els articles que confeccionaven els sabaters i la diferenciació d'aquests segons anaven per a ús d'homes o dones i de certes classes socials.

8. Fonts i bibliografia

Arxiu de la Corona d'Aragó. ACA.

Arxiu Diocesà de Mallorca. ADM.

Arxiu del Regne de Mallorca. ARM.

Arxiu del monestir de Sant Bartomeu d'Inca. AMSB.

Aguiló, E; Kayseling, M; Levi, I; Steinschneider, M. 1903-1904. "Inventari de la Llibreria del metge jueu Jahuda o Lleo Mosconi (1375)", a *Bulletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*. Volum 10: 80-91.

Cortès i Forteza, Santiago. "Diccionari de la vestimenta mallorquina ss. XIV-XVII" (treball inèdit).

Llabrés i Martorell, Pere-Joan; Rosselló i Vaquer, Ramon. 1998. *Inca en la història 1229-1349*. Ajuntament d'Inca: Inca.

Rosselló i Lliteras, Joan. 1988. *Els pergamins de les monges jerònimes d'Inca*. Consell Insular de Mallorca i Ajuntament d'Inca: Palma.

Rosselló i Vaquer, Ramon. 1997. *Història d'Inca 1350-1516*. Leonard Muntaner Editor: Palma.